

Právně – metodické zdůvodnění testování vybraných dětí, žáků, studentů ve školách a školských zařízeních

Mimořádné opatření ze dne 6. dubna 2021 č. j.: MZDR 14600/2021-1/MIN/KAN s ohledem na ochranu zdraví i nadále zakazuje osobní přítomnost dětí, žáků a studentů na vzdělávání ve školách s tam uvedenými výjimkami.

Při závažné infekci, která se přenáší cestou kontaminovaných kapének (aerosolu), je třeba předcházet koncentraci lidí zejména v uzavřeném prostoru, za případného stanovení dalších podmínek jejich setrvávání v takovém místě. Je proto potřebné použít nástroje, jak regulovat provoz v takových místech.

Jedním z významných opatření je omezení kontaktů mezi jednotlivými osobami a omezení pohybu osob na nezbytné minimum. Ve školách a školských zařízeních dochází k velkému výskytu kontaktů mezi jednotlivými dětmi/žáky/studenty a pedagogickými pracovníky. S docházkou do škol a školských zařízení je spojena i související zvýšená mobilita a sociální kontakty při dopravě. Z důvodu uzavření škol jsou i tyto sociální kontakty omezeny.

Dané prokazuje například studie *Ranking the effectiveness of worldwide COVID-19 government interventions*¹, ve které se mj. uvádí, že nejnovější relevantní vědecké údaje řadí toto nefarmakologické opatření (non-pharmaceutical intervention, NPI) mezi nejúčinnější nástroje, kterými může společnost mimo vakcinační a léčebné postupy zamezovat dalšímu šíření nákazy. Uzavření vzdělávacích institucí představuje dle studie po omezení shromažďování druhé nejúčinnější nefarmakologické opatření, přičemž na škále účinnosti od 0 % do 100 % přiřkla studii tomuto opatření účinnost dosahující 73 % a současně v absolutních číslech schopnost snížit efektivní reprodukční číslo R_t v rozmezí od 0.15 do 0.21. Dle této studie rovněž relevantní data jasně prokazují, že uzavření škol má pozitivní vliv na snižování výskytu nákazy a s ní souvisejících úmrtí až o 60 %.

K obdobnému kategorickému závěru, tj. k jednoznačnému konstatování klíčového významu uzavření škol v boji proti šíření nákazy, se přiklání rovněž studie *Inferring the effectiveness of government interventions against COVID-19*², ve které se mj. uvádí, že souběžné uzavření škol a univerzit je způsobilé přinést snížení efektivního reprodukčního čísla R_t o plných 38 %, což ve srovnání odpovídá přibližně účinku, jež přineslo omezení shromažďování osob v počtu nad deset jedinců (toto opatření dosáhlo výsledku 42 %) a uzavření rizikových provozů (toto opatření dosáhlo výsledku 27 %). Tato studie dále uvádí, že i přes skutečnost, že mladí lidé ve věku od 12 do 25 let mají často zcela asymptomatický průběh onemocnění, množství jimi vyřazeného viru se od zbytku populace nikterak zásadně neliší, což představuje v kombinaci se zvýšenou mobilitou a množstvím sociálních kontaktů této věkové kategorie zásadní hrozbu pro zdraví a životy těch skupin obyvatel, jež jsou ve zvýšené míře ohroženy závažným průběhem onemocnění způsobovaného koronavirem označovaným jako SARS CoV-2. Současně dle citované studie zkušenosti s otevřením vysokých škol ve Velké Británii jednoznačně ukázaly, že i přes výrazná současně přijatá bezpečnostní opatření došlo po tomto rozvolnění v září roku 2020 k zásadnímu rozšíření nákazy v řádu desítek tisíc nově nakažených denně. V souhrnu rovněž dle studie platí, že jestliže by epidemický stav bez přijetí jakýchkoliv nefarmakologických opatření činil v průměru efektivní reprodukční číslo R_t v hodnotě okolo 3.3, pak souběžné uzavření rizikových provozů, uzavření škol a univerzit a omezení shromažďování osob v počtu nad deset jedinců by bylo prokazatelně způsobilé snížit hodnotu efektivního reprodukčního čísla R_t pod hodnotu 1.0, tedy na hodnotu spojenou s výhledovým poklesem počtu nově nakažených.

Význam vzdělávání a práva na vzdělání a délka trvání omezení ve školství však vedou k potřebě najít cesty k opětovnému umožnění prezenčního vzdělávání. Vždy však musí být brána na zřetel ochrana zdraví.

Při setrvalé nepříznivé epidemiologické situaci v České republice je nezbytné při jakémkoliv uvolnění opatření ve školství využívat veškeré dostupné nástroje ke snižování rizika dalšího šíření nákazy.

Uvolňování musí být proto pozvolné. Proto se v první fázi uvolňují opatření u těch skupin dětí, žáků a studentů, jejichž potřeba prezenčního vzdělávání je nejvyšší. Potřeba prezenční výuky pro žáky 1. a 2. tříd je nepochybně klíčová. K těmto žákům je vhodné připojit i ostatní žáky 1. stupně ZŠ. Vedle ekonomických důsledků k zajištění péče o ty nejmladší, vyšší zátěže pro rodiče a dalších sociálních aspektech, jsou zde i vážné obavy z rizika vyšších vzdělávacích ztrát doprovázené horší schopností tyto ztráty dohnat oproti starším spolužákům. S ohledem na přetrvávající rizika však ministerstvo přistoupilo k rotační výuce, kdy se jednotlivé třídy budou po týdnech střídat ve škole a na distanční výuce. Dále je nutné povolit praktické vyučování žáků a praktickou přípravu studentů, neboť v tomto případě je prezenční vzdělávání jen velmi těžko nahraditelné v podmínkách distančního vzdělávání. Místo povinného návratu všech žáků závěrečných ročníků uvedené mimořádné opatření dále umožňuje v první fázi dobrovolný návrat těchto žáků v omezeném režimu tzv. studijních skupin pro klíčové předměty (tzv. skupinové konzultace), za dodržení podmínky testování.

Mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne xy č. j. xy proto podmiňuje návrat dětí, žáků k prezenčnímu vzdělávání negativním testem na přítomnost antigenu viru SARS-CoV-2 provedeného samoodběrem prostřednictvím neinvazivního antigenního nebo neinvazivního RT-PCR testu.

Škola je povinna chránit zdraví dětí, dětí, žáků a studentů, ale i zaměstnanců školy (§ 29 odst. 2 školského zákona a § 101 a násl. zákoníku práce). I za běžného stavu, ale o to více za stávající pandemie, platí, že do školy nesmí chodit osoby, které vykazují známky akutního onemocnění.

Pokud se přesto ve škole dítě, žák nebo student vykazující známky akutního onemocnění objeví, měl by ředitel danou situaci řešit tak, že dítě, **žáka nebo studenta izoluje od ostatních** a kontaktuje zákonného zástupce, případně v závislosti na věku odchází žák nebo student sám (§ 7 zákona č. 258/2000 Sb.).

Šíření nemoci COVID-19 však **nemusí být doprovázeno viditelnými příznaky**. Proto, aby se předešlo situaci, kdy ve třídě (škole) dojde ke kontaktu dětí, žáků nebo studentů zdravých s dítětem, žákem nebo studentem, který je infekční s COVID-19, aniž by o tom věděl, je vhodné využít **nástroj pravidelného testování**.

Bez prevence potenciálního šíření COVID-19 by škola nemusela být v současné situaci bezpečným prostředím a mohlo by kvůli uvolnění opatření ve školství docházet ke zhoršení celkové epidemiologické situace. Pokud by taková situace nastala, pak by došlo k ohrožení zdraví ostatních spolužáků, pedagogických pracovníků a dalších osob, které se s nimi stýkají ve škole i mimo školu.

Aby se tedy předešlo této situaci, umožňuje mimořádné opatření osobní přítomnost ve školách těm dětem, žákům nebo studentům, kteří budou negativně testováni na přítomnost onemocnění virem COVID-19. Děti, žáci a studenti se budou testovat sami pomocí antigenního testu, přičemž se nejedná o zdravotnický výkon. Samotný test probíhá tak, že testovaný vsune tyčinku cca 2 cm do nosní dírky a kruživým pohybem celkem 5× obkrouží stěnu nosní dírky (postupně u obou nosních dírek stejnou tyčinkou). Jedná se tedy o **neinvazivní proces, kdy nedochází k zásahu do tělesné integrity osoby** (§ 93 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Škola pak bude mít možnost zajistit dětem, žákům a studentům i RT-PCR testy, i zde se však bude muset jednat o testy, které si děti, žáci a studenti provedou sami, tedy musí se jednat o testy neinvazivní.

S ohledem na výše uvedené je tedy samotestování minimálním zásahem, přičemž však jeho zásadním přínosem je umožnění osobní přítomnosti vybraných skupin dětí, žáků a studentů ve školách. **Pokud se dítě, žák nebo student z této vybrané skupiny odmítne sám otestovat, pak není možné, aby byl osobně přítomen na vzdělávání**, protože zde není předpoklad toho, že dítě, žák nebo student není nemocen COVID-19. Tito žáci (děti/studenti) budou ze vzdělávání omluveni s tím, že se doporučuje školám, aby žáky (děti/studenty) v rámci svých možností vzdělávaly. Zde je tedy situace obdobná tomu, když dítě, žák nebo student z důvodu jakéhokoli onemocnění zůstane doma. Pokud dítě, žák nebo student testování odmítne, bude se jednat de facto o omluvenou absenci.

Pokud se poměří zájem na ochraně zdraví a právo na vzdělávání, je třeba zdůraznit, že mimořádné opatření vychází vstříc tomu, aby právo na vzdělávání bylo co nejvíce naplněno, a přitom bylo co nejvíce chráněno zdraví všech. Testování samoodběrem představuje minimální zásah, který ale umožní naplnit právo na vzdělání a zároveň je nástrojem pro ochranu zdraví.

V návaznosti na testování dětí, žáků uvedených v mimořádném opatření je pak logicky s ohledem na základní smysl tohoto opatření nutné testovat se stejnou frekvencí i zaměstnance škol a školských zařízení.